

ОПТИМІЗАЦІЯ РОБОТИ ВАЛЮТНОГО ВІДДІЛУ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

У статті описано особливості роботи валютного відділу комерційного банку й надано пропозиції щодо її оптимізації: автоматизація деяких ділянок роботи відділу.

Ключові слова: валютний ринок, платежі, операції, фінансовий контроль, банк

В статье описаны особенности работы валютного отдела коммерческого банка и представлены предложения по ее оптимизации: автоматизация некоторых участков работы отдела.

Ключевые слова: валютный рынок, платежи, операции, финансовый контроль, банк

In the article the features of work of currency department of commercial bank are described and suggestions are presented on optimization: automation of some areas of work of department.

Keywords: the currency market, payments, operations, financial control, bank

Вступ

Валютний ринок – це сукупність валютообмінних (конверсійних) та депозитно-кредитних операцій в іноземних валютах, які здійснюються учасниками валютного ринку за відповідним ринковим курсом або за ринковою процентною ставкою.

Операції на міжбанківському валютному ринку України дозволяється здійснювати лише суб'єктам цього ринку, до яких належать:

- Національний банк України;
- уповноважені банки (комерційні банки, що отримали ліцензію Національного банку України на здійснення операцій з валютними цінностями);
- уповноважені фінансові установи (що отримали ліцензію Національного банку України на здійснення операцій з валютними цінностями).

Одним із напрямів банківського бізнесу є його діяльність на валютному ринку, яка представлена як операціями клієнтів, так і безпосередньо власними операціями банків. Крім цього, банкам належить функція агента валютного контролю, яка зобов'язує їх здійснювати контроль за дотриманням вимог валютного законодавства.

Аналіз діяльності комерційного банку з питань валютного контролю та валютних операцій

Валютний контроль — це система контролю урядом обміну іноземної валюти в країні, тобто

регулювання обсягу готівки в іноземній валюті та її обмінного курсу на інші валюти. Валютному контролю в Україні підлягають валютні операції за участю резидентів і нерезидентів, а також зобов'язання резидентів про декларування валютних цінностей та іншого майна, яке перебуває за межами України.

Метою валютного контролю є забезпечення додержання валютного законодавства під час здійснення валютних операцій. Для досягнення мети валютного контролю органи валютного контролю в межах своєї компетенції визначають відповідність здійснюваних валютних операцій чинному законодавству і наявність необхідних для них ліцензій та дозволів; перевіряють виконання резидентами зобов'язань в іноземній валюті перед державою, а також зобов'язань про продаж іноземної валюти на внутрішньому ринку України; обґрунтованість платежів у іноземній валюті; перевіряють повноту й об'єктивність обліку та звітності з валютних операцій, а також з операцій нерезидентів у валюті України. Органи, що здійснюють валютний контроль, наділені повноваженнями вимагати та одержувати від резидентів і нерезидентів повну інформацію про здійснення ними валютних операцій, стан банківських рахунків у іноземній валюті в межах своїх прав, а також про майно, що підлягає декларуванню.

Органами валютного контролю в Україні є Кабінет Міністрів України, Національний банк України та інші органи.

Головним органом, що здійснює валютний контроль на території України, є Національний

банк України. НБУ надано право здійснювати контроль за виконанням правил регулювання валютних операцій на території України з усіх питань, не віднесених до компетенції інших державних органів, та забезпечувати виконання уповноваженими банками функцій щодо здійснення валютного контролю.

Державна податкова адміністрація України здійснює фінансовий контроль за валютними операціями, які провадяться резидентами і нерезидентами на території України.

Держкомзв'язок України контролює додержання правил поштових переказів та пересилання валютних цінностей через митний кордон України, а Державна митна служба України – додержання правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України.

Уповноважені банки також здійснюють контроль за валютними операціями, що проводяться резидентами і нерезидентами через ці банки. До компетенції уповноважених банків відносять запобігання проведенню резидентами і нерезидентами незаконних валютних операцій та/або інформування уповноваженими банками у випадках та в порядку, встановленому законодавством, відповідних державних органів про порушення резидентами і нерезидентами валютного законодавства та додержання ними актів органів валютного контролю [1].

Валютними операціями є господарські операції, вартість яких визначається в іноземній валюті, або ті, що потребують розрахунків в іноземній валюті.

Валютними операціями називають певні банківські та фінансові операції, пов'язані з переходом права власності на валютні цінності. Чинне законодавство відносить до валютних операцій такі:

- пов'язані з переходом права власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у валюті України;
- пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності;
- пов'язані з ввезенням, переказуванням і пересиланням на територію України та вивезенням, переказуванням і пересиланням за її межі валютних цінностей.

Легалізація діяльності банку на валютному ринку здійснюється за умови: відповідності спеціальним вимогам, до яких належать показники регулятивного капіталу, наявності фахів-

ців відповідної кваліфікації та інформації стосовно рейтингу банків-кореспондентів, підключення до електронної міжнародної системи платежів у іноземній валюті (S.W.I.F.T. тощо); відповідності технічного стану й організації охорони приміщення, в якому розміщується технічне обладнання цієї системи, вимогам нормативно-правових актів Національного банку; наявності обладнання спеціального операційного залу (дилерської кімнати, бек-офісу, приміщення міжнародних телекомунікаційних систем) з організацією охорони і системою допуску тощо [2].

Проблемні питання у роботі валютного відділу

Структурним підрозділом банку, що виконує валютні операції, є валютний відділ. Валютний відділ банку несе відповідальність за операції з інвалютою, доручені йому клієнтами або іноземними банками. Його найважливіше завдання полягає в тому, щоб визначати курси купівлі й продажу даним банком інвалюти. У його ж функції входить контроль за валютними позиціями банку. До найбільш типових обов'язків, що покладаються на валютний відділ, можна віднести такі:

1. Ведення валютних договорів клієнтів.
2. Контроль експортно-імпортних операцій клієнтів.
3. Валютний контроль.
4. Операції з купівлі й продажу банком інвалюти і контроль за цими операціями.
5. Набір, контроль і відправка платежів клієнтів.
6. Підтримка контактів з клієнтами банку з питань, пов'язаних з інвалютою.
7. Щоденне підбивання підсумків проведених операцій.
8. Виявлення помилок і недоліків у роботі.
9. Спостереження за станом валютних позицій.
10. Постійне спостереження за станом валютного ринку.
11. Систематичне складання статистичних даних з проведених операцій і отриманого прибутку [3].

На даний момент у банківських структурах, у валютних відділах відділень ведеться не досить ефективна робота. Так, контроль експортно-імпортних операцій (згідно з постановою НБУ № 136 від 24.03.1999 «Про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями» [4]) ведеться або в журнальному вигляді, або в окремому комплексі, який пос-

тійно треба підтримувати і заповнювати вручну. Цей комплекс не пов'язаний з даними договорів клієнтів та їх реквізитами, вже заведеними в ОДБ (операційний день банку) раніше. Дані про клієнтів, які на сьогодні зазвичай заводяться в ОДБ банку, частіше за все ніяк не пов'язані ні з комплексом з контролю експортно-імпортних операцій, ні з комплексом з набору платежів SWIFT, а якщо платежі вирушають по каналу TELEX, то співробітник банку вимушений повністю всі реквізити платежу вносити вручну. Ведення договорів імпортних і експортних контрактів резидентів відносно контролю виконання термінів отримання виручки або відвантаження товару йде за допомогою окремих таблиць Excel або окремих ні з чим не пов'язаних програмних комплексів. Здебільшого співробітники банків набирають платежі уручну і відправляють на подальше виконання будь-яким доступним та найпростішим способом, а саме: TELEX, електронна пошта, факс. Навіть у великих системних банках, де дуже великий обсяг валютних платежів, для оптимізації роботи фронт-офісу головним банком для платежів SWIFT надається лише якийсь окремий програмний додаток, котрий також необхідний заповнювати ручним методом.

Щоб уникнути подвоєння цієї рутинної роботи необхідна автоматизація роботи валютного відділу та впровадження програмних рішень, пов'язаних між собою в єдиний комплекс.

Пропозиції щодо вирішення проблем оптимізації роботи відділу

З метою оптимізації роботи валютного відділу автор розробив комплекс заходів з роботи з валютою. Комплекс «VL+» складається з таких програмних продуктів:

1. «Клієнт» - це база даних юридичних осіб і договорів. Сюди вносяться дані клієнта - юридичної особи, тобто найменування, адреса, контактні дані, інформація про керівника, головного бухгалтера; дані договорів імпорту та експорту, далі окремо вносяться реквізити з оплати за зовнішньоекономічними контрактами (рахунок, найменування одержувача, його адреса, банк одержувача, банк-кореспондент). Інформація з бази даних «Клієнт» автоматично заноситься в систему «Імпорт-експорт».

2. «Імпорт-експорт». За допомогою цього продукту контролюється рух коштів (платежі) і відвантаження товарів згідно з отриманими вантажними митними деклараціями (ВМД) за кожним окремим договором (відповідно до пост. НБУ № 136). Програма «Імпорт-експорт» включає в себе чотири складових:

- контроль імпортних операцій (руху коштів та товарів);
- контроль експортних операцій (руху коштів та товарів);
- таблична форма журналу контролю імпортних операцій (згідно з інструкцією НБУ № 136);
- таблична форма журналу контролю експортних операцій (згідно з інструкцією НБУ № 136).

У кожній складовій є можливість введення, коригування та друку даних. Журнальні звіти за імпортно-експортними операціями роздруковуються та підшиваються. Контроль ведеться згідно з інструкцією НБУ №136. Якщо порушений кінцевий законодавчо встановлений термін розрахунків за окремою операцією, то по порушникам складаються акти до податкової інспекції та звіт до НБУ.

3. «Payment» - додаток, де формуються платежі SWIFT для відправки на головний офіс банку, а також приймаються платежі з головного офісу. У цьому додатку автоматично формуються клієнтські платежі з міні-дodatка «Контролю імпортних операцій» додатка «Імпорт-експорт», або є можливість повністю сформувати платіж. У додатку можна побачити перелік платежів, є можливість перегляду, коригування, перевірки та відправки на головний офіс банку.

Актуальність створення подібного комплексу полягає в тому, що спрощується рутинна ручна робота з обробки клієнтських даних, договорів, а також полегшується робота з контролю експортно-імпортних операцій, зменшується вірогідність помилок як при вищезазначеному контролі, так і при формуванні платежів, а також прискорюється процес доставки платежів до головного банку з філії/відділення, де й знаходиться валютний відділ.

Схема роботи комплексу «VL+» наведена на рис. 1.

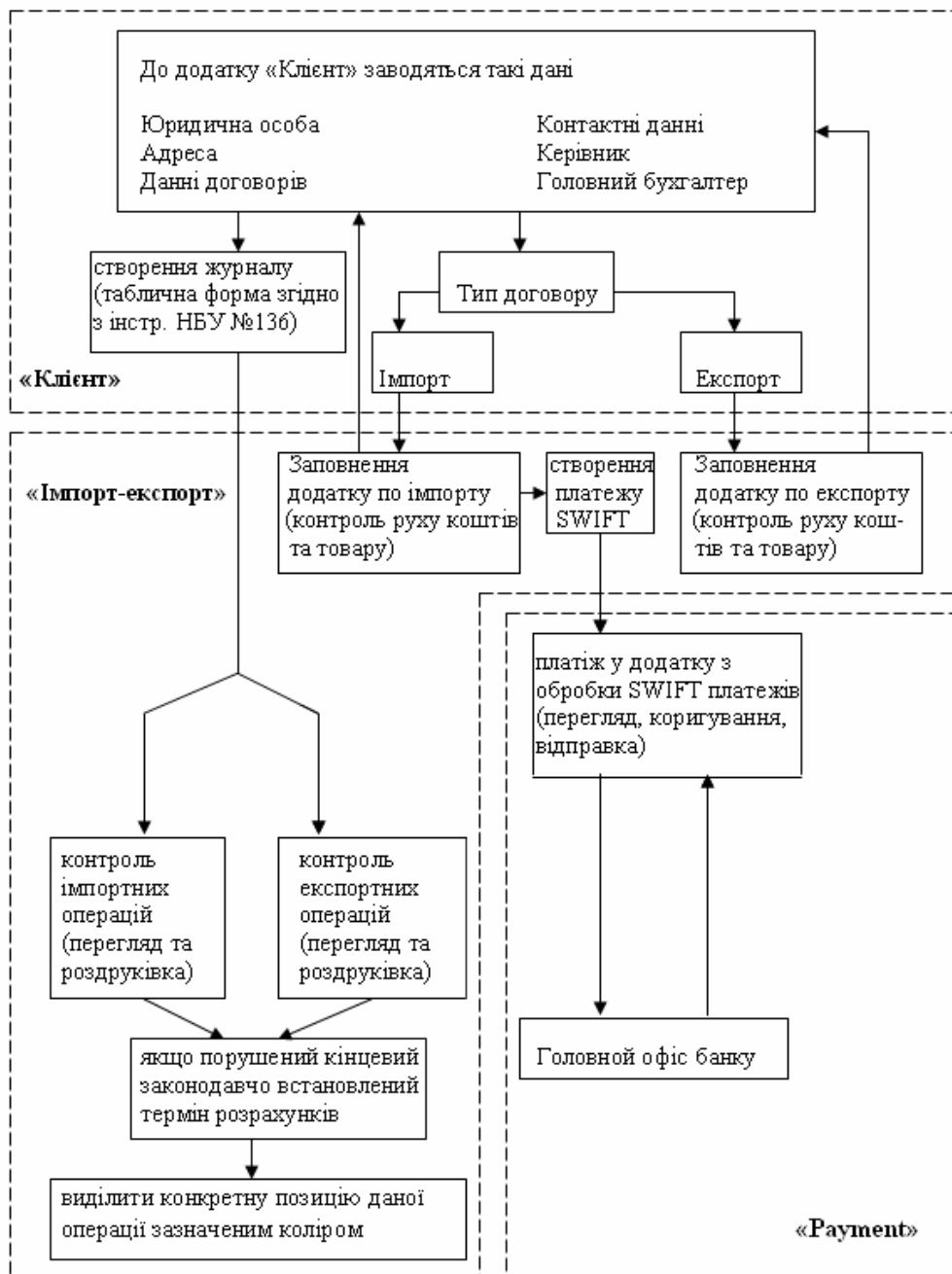

Рис. 1. Схема роботи комплексу «VL+»

Висновки

У статті показані шляхи оптимізації роботи валютного відділу комерційного банку. Встановлення комплексу «VL+» на місцях у відділеннях банку надасть можливість швидше та якісніше здійснювати обслуговування клієнтів. Така схема роботи була надана на розгляд та впровадження в АКБ «ТАС-Комерцбанк» (м. Київ) та ВАТ «Промекономбанк» (м. Донецьк).

БІБЛОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Васюренко, О. В. Банківські операції [Текст] / О. В. Васюренко. - К. - 2002. - 255 с.
2. Герасимович, А. М. Облік і аудит у банках [Текст]: підручник / А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз та ін.; за заг. ред. проф. А. М. Герасимовича. — К.: КНЕУ, 2004. — 536 с.
3. Seglin, Jeffrey L., Bank Administration Manual: A Comprehensive Reference Guide, BAI.
4. Законодавство України [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=a#Find>

Надійшла до редколегії 22.02.2011.
Прийнята до друку 28.03.2011.